

Lokowanie produktu

„Audycja zawiera lokowanie produktu” – to komunikat od niedawna ukazujący się na ekranach naszych telewizorów. Tajemnicze zdanie na białym pasku intryguje widzów; jednych dziwi, innych mieszy, a jeszcze innych irytuje z powodu niezrozumiałej zbitki słów. Wiele osób domyśla się, że napis dotyczy reklamowania jakiegoś produktu podczas emisji konkretnego programu, ale jednocześnie nie pyta, dlaczego teraz zaczął się pojawiać i dlaczego właśnie w takiej formie. Otóż niedawno weszła w życie ustawa, zgodnie z którą każdy program, w którym promuje się jakieś marki lub produkty, musi być opatrzony odpowiednim komunikatem. A skąd wzięło się właśnie takie sformułowanie? „Lokowanie produktu” stanowi bezpośrednio przetłumaczenie angielskiego sformułowania *product placement*. Takie wyrażenie złożone z rodzimych składników, lecz zbudowane na wzór obcego wyrażenia, nazywane jest kalką językową. Co to jest kalka językowa? Kalka językowa – nazywana inaczej: repliką, odbitek wyrazów, klisz – to wyraz, zwrotek wyrazowy lub konstrukcja składniowa stanowiąca dokładne odwzorowanie obcego wyrazu, zwrotki wyrazowego lub konstrukcji składniowej za pomocą rodzimych elementów językowych. Rozróżniamy kalki:

- leksykalne (wyrazowe), np. powszechnie używane słownostolatek (angielskie: teenager);
- frazeologiczne, czyli zwrotki wyrazowe przetłumaczone dosłownie, oparte na obcym wzorze strukturalnym, np.: rzecz w tym (rosyjskie: [dielo w tom]*), który jako niepoprawny: W tym rzecz, e.,., powinien być zastąpiony sformułowaniem: Chodzi o to, e...;
- składniowe, czyli konstrukcje przetłumaczone dosłownie lub oparte na obcym wzorze składniowym, np. konstrukcja pali jest zabronione (z języka niemieckiego) w języku polskim powinna brzmieć: palenie jest zabronione.

W staropolszczyźnie, po przyjęciu chrześcijaństwa, często kalkowano wyrażenia łacińskie związane z terminologią kościelną, np. nazwy wykonawców czynności zakochanej tłumaczono za pomocą odpowiednich rdzeni i przyrostka -ciel, np. łac. salvator to w języku polskim zbawiciel. Przykłady kalk językowych, które zadomowiły się w naszym języku: Polskie słowo Rzeczpospolita jest kalką łacińską Res Publica (rzecz publiczna) i w staropolszczyźnie oznaczało określenie o ustroju republikańskim. Obecnie to znaczenie przejęło słowo republika. Brakoróbstwo i rozwarstwienie to kalki rosyjskich słów: [brakodielstwo]*, [rassłojenie]*. Rzeczowniki: listonosz i wiatopogłone kalkami niemieckich wyrazów: Brieftrager i Weltanschauung. Wyraz mysz – jako człowiek komputera – jest kalką angielskiego pierwowzoru. Uwaga: Nowych kalk językowych współcześnie nie spotyka się bardzo dużo, ale, niestety, wikszość z nich to błędne językowe. Przede wszystkim powinniśmy kierować się zasadą, że jeżeli istnieje w języku polskim poprawny odpowiednik, to nie używamy kalki językowej. Przy okazji: Rzeczownik kalka ma kilka znaczeń:

- „papier powleczony z jednej strony farbą, wkładany między dwa arkusze papieru, aby na drugim otrzymał kopię tego, co jest pisane na pierwszym”
- „półprzezroczysty papier służący do kopiowania rysunków i przenoszenia ich na inny papier”

- „wierne odtworzenie jakiegoś wzoru, schematu lub sytuacji w nowych okolicznościach lub nowym miejscu”
- j z „wyraz lub wyrażenie złożone z rodzimych składników, lecz zbudowane na wzór obcego wyrazu lub wyrażenia”
- kalka ceramiczna – „papier, na którym znajduje się wzór przeznaczony do przeniesienia na powierzchnię przedmiotu ceramicznego”.

Barbara Ellwart * zapis fonetyczny